

Асоціація міст і громад України
Івано-Франківський міськвиконком
Інститут народознавства НАН України
Інститут мистецтв та Інститут історії та політології
Прикарпатського національного університету ім. В. Стефаника
Івано-Франківський краєзнавчий музей
Івано-Франківське відділення Наукового товариства імені Тараса Шевченка

150-річчю від дня народження Івана Франка
присвячено

Збірник
науково-теоретичних статей

*“Етнокультурні процеси в
українському
урбанізованому середовищі
XX століття”*

Івано-Франківськ
Видавництво “Нова Зоря”
2006 р.

ІВАН ФРАНКО В КОНТЕКСТІ МУЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ УКРАЇНСЬКОЇ ЗАХІДНОЇ ДІАСПОРИ ХХ СТ.

Постать Івана Франка у вітчизняній та зарубіжній культурі ХХ ст. є настільки багатогранною, що вчені різних галузей виявлятимуть і знаходитимуть все нові аспекти для осмислення його творчої спадщини. Якщо франкознавство, зокрема галузь українознавчих студій, має свою більш ніж столітню історію, то музичне франкознавство обмежується невеликим колом наукових досліджень, більшість з яких припадає на другу половину ХХ ст. Лише Марія Загайкевич присвятила дві свої книги музичному світу Великого Каменяра [1], в той час як Станіслав Людкевич, Василь Витвицький, Ярема Якуб'як, Юрій Ясиновський, Мирон Черепанин присвячують наукові статті лише окремим його аспектам [2]. Цілісного ґрунтовного наукового дослідження музичної франкіани та наукової спадщини І. Франка щодо української музичної культури ще немає, незважаючи на 150-літній ювілей з дня його народження.

Вище згадані наукові розвідки зовсім не торкаються музичної франкіани, яка творилася українцями впродовж ХХ ст. на теренах Західної Європи, Америки, Канади. В Україні і сьогодні маловідомі, або й зовсім не відомі окремі музичні твори на слова Івана Франка, їх творці та виконавці. Суперечність, яка є між об'єктивно існуючим пластом української музичної культури в зарубіжжі і реальним станом його наукового вивчення та пропагування визначають актуальність досліджуваної теми.

Саме аналіз музичної франкіани української західної діаспори, її загальна характеристика та особливості становить мету пропонованої розвідки.

Предметом нашого дослідження є постать Івана Франка в контексті

української музичної культури західної діаспори ХХ ст.

Хоч українське музикознавство у зарубіжжі представлене багатьма постатями, проте жоден з музикознавців також не приділив належної уваги музичному франкознавству.

Згадки про окремі музичні твори композиторів діаспори на слова поета без їх музикознавчого аналізу подає Антін Рудницький у своєму істо-

рико-критичному огляді "Українська музика"; він також пише дві невеликі статті "Франко в музиці" (опублікована в газеті "Свобода" 15 серпня 1956 р., тобто в ювілейний франковий рік) та "Франко і музика" (віголошена в НТША в жовтні 1975 р.) [3]. Щоправда друга є дещо доповненою стосовно першої і носить тенденційний характер. В них музиколог робить спробу хронологічно окреслити музичну франкіану від М. Лисенка до часу написання статей. І хоч називає музичні твори, які були створені в тодішній Україні, вважає їх не особливо вартісними. Не можна погодитися і з недооцінкою романсів М. Лисенка на слова І. Франка. Разом з тим А. Рудницький в числі перших музикознавців робить висновок про те, що І. Франко своїми статтями та розвідками на музичні теми закладав основи українського музикознавства, фольклористики, їх методологію, чи не першим стояв на позиціях професіоналізації музичної творчості, що згодом обґрунтують у своїх дослідженнях М. Загайкевич, Ю. Ясиновський та ін.

У статтях музикознавця В. Витвицького, які написані ним в еміграції, часто знаходимо ім'я І. Франка, хоч окремих франкознавчих студій, окрім згаданої вище статті датованої 1942 роком, не знаходимо [4].

У своїх публіцистичних розвідках про кобзу-бандуру, українські думи співак-бандурист, наш земляк Володимир Луців (н. 1929) звертається до спадщини І. Франка і неодноразово цитує його вислів: "Пісня має в нас в даному моменті не лише артистичне, але й суспільне значення як один із елементів, що поєднує людей, полегшує їх організацію і співпрацю для цілей народного відродження...." [5, с. 220, 226].

Основне місце у творчості композиторів західної діаспори займає вокально-хоровий жанр, що було зумовлене реаліями культурно-мистецького життя українців в умовах іноетнічного та інокультурного середовища. Цей жанр був найдемократичнішим, не вимагав великої кількості виконавців та коштів.

Солоспівни для голосу у супроводі фортепіано на слова Каменяра представлені у творчості

Остапа Бобикевича (1889- 1970) в Німеччині, Володимира Грудина (1893- 1980), Олександра Омельського (1906-1988), Миколи Фоменка (1894- 1961), Василя Шутя (1899-1982), Антіна Рудницького (1902- 1975) у США; Андрія Гнатишина (1906-1995) у Відні (Австрія). Вони є поодинокими у творчому доробку цих композиторів.

Хорові твори, кантати та мелодекламації на слова Івана Франка, в яких переважала громадянська лірика поета, писали українські композитори у США Михайло Гайворонський (1892-1949) - мішаний хор з ф-но "Коваль" (1926), дбаючи про зрозумілість і доступність твору, композитор дав таку присвяту "Просвітянським хорам" [6, с.]; Василь Безкоровайний (1880-1966) - чоловічий хор "Гей, хто на світі"; Ігор Білогруд (1916- 1992) - кантати "Мазепиним шляхом" та "Еxcelsior"; в Польщі Людвік Гладилевич (1875-1967) - хор "Розвивайся, лозо, борзо" та мелодекламація "Україна" та Нестор Нижанківський (1893- 1940) - "Наймит"; у Відні (Австрія) Андрій Гнатишин (1906- 1995) створює кантату "Рука Івана Дамаскіна" для сопрано, тенора, бас-баритона і великого хору з фортепіано чи оркестром в одній частині (1975); в Голландії Мирослав Антонович (н. 1917) пише "Пролог" до поеми "Мойсей" для симфонічного оркестру і хору.

Мирослав Антонович характеризує твір А. Гнатишина так: " Сама кантата- це поважний довший твір лірично-драматичного характеру з такими компонентами, як хор, соло і фортепіано. Цілість добре обдумана і щодо форми і щодо мотивів - мелодійних і ритмічних - із зразковою їхньою розробкою та досконало дібраними до розповідного жанру епічної поезії - балади, легенди з добрим вступом, розвитком музичних ідей у частинах твору та епілогом. Твір оригінальний і в нас унікальний у формі, стилі та настроєвості. Він цінний здобуток для скарбниці нашої релігійно-музичної культури і дістав уже признання від слухачів та заслужив успішне майбутнє" [7].

Вокально-симфонічний жанр представляє і Антін Рудницький вокально-симфонічною кантатою "Мойсей" та "Драматичним прологом" для тенора та оркестру.

Осип Залеський (1892-1984) працюючи з хорами, ведучи активне музичне життя у Баффало (США), звертається до Франкової поезії для своїх хорових та вокальних творів. В 1966 р. в друці з'являється невеликий цикл "Три пісні до слів Івана Франка" для одного голосу у супро-

воді фортепіано [8]. Композитор вибирає поезії "Із днів журби", "Чому не смієшся ніколи?.." та "Червона калино...", які вражають сумною лірикою, ширістю почуттів та мелодійністю. Пізніше композитор в тій же серії "Українське музичне видавництво" друкує свої хорові твори: мініатюру "Сонет" без супроводу для жіночого триголосого хору [9, с. 1-2], тема якої присвячена "малій батьківщині" - хутору і хаті, де ріс І. Франко, та розгорнену композицію "Полудне" для мішаного хору, соло (баритон) і фортепіано [10].

Наш земляк із Станіславова хоровий диригент і композитор Остап Пишко (1919- 2005) в Нотінгемі (Великобританія) пропагував твори на слова І. Франка і, зокрема, "Вічний революціонер" М. Лисенка у хорових колективах, якими він керував. Він також звертається до поезії Камекуєра як композитор, укладаючи хоровий твір "Мойсей" та роблячи обробку хорового твору Д. Січинського "Не пора" [11, с. 86].

Поезія Великого Каменяра надихала і Ігоря Соневицького (н. 1926) із США і знайшла своє відображення у його багатогранній творчості і діяльності. Хорова та вокальна музика є улюбленими жанрами композитора. Свій цикл солоспівів для баритона у супроводі фортепіано на вірші І. Франка І. Соневицький назвав "Зів'яле листя" [12, с. 25]. До нього ввійшли три контрастні за настроєм твори написані протягом трьох років у ранній період творчості композитора - "Неперехідним муром" (1955), "Твої очі" (1954) та "Хочти не будеш квіткою цвісти" (1953). М. Скорик вважає, що вони "... належать до кращих зразків української музики в цьому жанрі.... базуються на традиціях української пісні, побутового романсу, зокрема галицького, переосмислюють творчість українських класиків цього жанру - Миколи Лисенка і Станіслава Людкевича. Відчувається тут і вплив відомих німецьких композиторів Р. Шумана, Р. Штрауса" [13, с.5]. Водночас композитор, який є нашим сучасником, виявляє в них індивідуальні, неповторні риси. Тематичний матеріал є легким для сприйняття, а гармонічна мова при загальній класичності вирізняється яскравими і несподіваними зворотами. Для солоспівів циклу на вірші І. Франка композитор обирає глибоку філософську музику, яка водночас є "майстерно вокальною - композитор прекрасно знає природу співу, відчуває виразність відповідних регістрів, яскравість кульмінацій, природність вокальної фрази і дихання." Аналізуючи дані солоспіви музикознавець Сте-

фанія Павлишин підкреслює глибокий трагізм першого, оптимізм, ясність другого та мінливість настроїв поетичного оспівування втраченої коханої у третьому [14, с.66-68]. Композитор використовує у структурі наскрізність з видозміненою тричастинністю у солоспіві "Неперехідним муром", а настрої безвиході і невпевненості тут створює опора на плагіальність, на альтеровану субдомінантову функцію. Центральна точка циклу "Твої очі" є його оптимістичною опорою, ствердженням позитивного, надії. В музиці образ очей "як те море, супокійне, світляне", "мов криниця чиста на перловім дні" поєднує риси раннього романтизму з класичною ясністю. Широко розгорнений солоспів "Хоч ти не будеш квіткою цвісти" у наскрізній формі є послідовним розкриттям чудового тексту. Безупинна, широко розлита мелодійна лінія вокалу розгортається у ваганнях і змінах темпу, динамічних відтінків і гармонічного колоризування.

До ювілею Каменяра в 1966 р. композитором написано ще два солоспіві для сопрано на слова поета - "Знов прийде час" та "Нехай і так". Для Студії мистецького слова у Нью-Йорку І. Соневицький створює музичне оформлення для драматизованої поеми І. Франка "Іван Вишенський" (1977, 1983) та для Театру Франкового слова (1982).

Музичне оформлення для театральної франкової вистави "Мойсей" для театру Гірняка здійснює в 1955 р. Микола Фоменко.

Продовжуючи справу М. Лисенка як засновника національної дитячої опери-казки, композитори західної діаспори звертаються до казки І. Франка "Лис Микита". Іван Недільський (1895-1970), працюючи у 1947-48 рр. вчителем німецької мови в Українській Гімназії в Байройті (Німеччина) пише в 1947 р. музику до цієї казки. Василь Овчаренко (1889-1974) на Маямі (Флорида, США) створює в 1967-69 рр. дитячу оперу на 5 картин "Лис Микита" (віршоване лібретто Леоніда Полтави), прем'єра якої відбулася у Філадельфії в 1970 р. силами Молодіжного Оперного Ансамблю Українського Музичного Інституту під керівництвом ініціатора створення цієї опери і її першого диригента, професора Юрія Оранського. Опера розрахована на виконання одночасно дорослих і дітей та молоді, а також на глядачів різного віку. Аналогічну дитячу оперу створює і Андрій Шуль (н. 1944) із США. Отже, українці не лише перші в Європі дали дітям їхню власну дитячу оперу, завдяки праці великого

Миколи Лисенка, але й продовжували утримувати цю першість не лише в Україні, але і далеко поза її межами, а казка І. Франка стала основою для декількох інтерпретацій в діаспорі [15].

Інструментальна музика за мотивами І. Франка представлена набагато скромніше. Северин Сапрун-молодший (1922-1977) в Буенос-Айресі пише свою версію фортепіанного супроводу до романсу Д. Січинського на слова І. Франка "Пісне моя" [16, с. 47-50], арпеджований характер якої нагадує перебір струн бандури.

Андрій Ольховський (1899-1969), знаходячись у таборі для переміщених осіб у Фюссені і Шляйсгаймі (Німеччина), пише в 1948-1949 рр. за мотивами І. Франка симфонію № 2, яка не була виконана за життя композитора.

Популяризацією музичних творів на слова Каменяра та вшануванням його пам'яті займалися різноманітні культурно-освітні, наукові, релігійні організації.

За зразком тих організацій, що були на рідній землі, українці одразу ж після освоєння на чужині створювали співацькі товариства "Боян", читальні "Просвіти", яким давали імена українських діячів культури. Так, в Канаді в 1907 р. створюється читальня ім. Івана Франка в Россбірні, в 1916 р. - Наукове Товариство ім. І. Франка у Вінніпегу.

Після закінчення Другої світової війни сотні тисяч українців опинилися у так званих переходових таборах, де впродовж кількох років, чекаючи вирішення своєї подальшої долі, вели культурно-освітню діяльність. Діяли хори і ансамблі, оркестри в Ріміні (Італія), Міттенвальді та Реґенсбурзі (Німеччина) та ін. Наш краєнин о. Б. Ганушевський очолює Український Допомоговий Комітет в Реґенсбурзі, який створює "Концертний Ансамбль" [17, с.480]. На його основі згодом створюється Музично-драматичний театр, який організував величавий концерт, присвячений Івану Франкові. Тут вперше на українській сцені було поставлено "Каменярі" як мелодекламацію, музику до якої написав Іван Повалячек [18, с. 481-482]. Відомий співак Володимир Луців, перебуваючи юнаком у переходовому таборі в Гослярі (Німеччина), згадує пізніше про те, що в Гослярській гімназії відзначалися всі національні українські свята, найурочистішими були концерти з нагоди роковин Тараса Шевченка та Івана Франка [19, с. 21]

В Едмонтоні (Канада) в другій половині ХХ ст. діяли курси українознавства ім. І. Франка, на

яких читався курс історії музики. Серед викладачів впродовж семи років лекції тут читала відома українська диригентка і педагог Марія Дитиняк (н. 1932) [20].

Хорове виконавство, як одна з наймасовіших і найдемократичніших форм прилучення до музичного мистецтва, впродовж ХХ ст. переживало ряд періодів. На початку століття воно проходить період становлення. Так, в Канаді серед хорових диригентів в цей час виділяється Дем'ян Вихристов (1888- 1973), який самовіддано працював у робітничому середовищі, організовував хори, ансамблі та оркестри, в репертуарі яких поряд з народними, були різноманітні революційні пісні. Дбаючи про репертуар, він звертається до Центрального Виконавчого Комітету Товариства Український Робітничо-Фармерський Дім за нотами і серед інших творів просить ноти "Вічного революціонера" [21, с. 42]. Цей твір був одним з улюблених в діаспорі, про що свідчить і відгук у "Фармерському житті" від 16 серпня 1926 року на виступ Едмонтонського мандолінового оркестру під орудою Д. Вихристова в Альберті: "Діти своїми милозвучними голосочками співали цю пісню, яку Франко для нас оставив, як символ боротьби за щастя, правду, волю" [22, с.56]. Його виконували колективи по всій Канаді. Один із учасників хору в м. Едмонтоні згадував, що поряд із Шевченківськими концертами, відзначали і роковини з дня народження І. Франка. На них звучали хорові твори на слова цих великих поетів [23, с. 50].

На величому всенародному святкуванні століття І. Франка в Канаді в 1956 р. виступили збірні хори Вінніпеґу під орудою українського диригента Юрія Гнатюка (н. 1921 в Бистриці на Станіславщині). Канадський чоловічий хор ім. Івана Франка під керівництвом диригента Григорія Мигаля (н. 1906) в 1969 р. зробив запис творів у своєму виконанні на грамплатівки.

Один із провідних хорів Канади - "Дніпро" з м. Едмонтон (що діє з 1953р.) у своєму діючому репертуарі має твори великої форми, кантати. Серед них кантату "Єднаймося" (муз. К. Стеценка на сл. І. Франка) [24, с. 153].

"Візантійський хор" з Голландії під керівництвом нашого земляка Мирослава Антоновича одним з перших у західній діаспорі виконує твори великої форми на слова Івана Франка. Так, у 1960 р. в Утрехті разом із симфонічним оркестром виконує "Каменярі" С. Людкевича та "Пролог" до поеми "Мойсей" (композиція М. Антоно-

вича) [25, с.389]; у своєму турне у Великобританії в 1981 р. хор виконує фрагменти з "Прологу" до поеми І. Франка "Мойсей" (муз. М. Антоновича), а в місті Кенсінгтоні концертом відзначає 125-ліття з дня народження Великого Каменяря [26, с. 305, 307], про що пише газета "Українська думка" (Лондон) за 3 грудня 1981 р.

В 1989 р. у Детройті (США) відбулася небуденна подія - прем'єра кантати "Рука Івана Дамаскіна" А. Гнатишина на слова І. Франка за участю композитора, яка була записана на касету [27]. М. Федорів пізніше напише: "Винятково добрий хор у кількості 80 членів, який творили молоді американські співаки, в більшості студенти музичного коледжу при Мічиганському університеті під назвою "Скулкрефт коледж кваєр". Вражає велика технічна дисципліна, прозорість фактури з притаманною для такого молодечого з'єднання колоритність. Під талановитою управою Д. Джорлета із широкою душею та візіями цей хор творив знамениту зіграність у всяких виразних засобах. Хор цей, для нас чужий, але в кантаті, під впливом музичних думок композитора, нав'язаних текстом Івана Франка, виявляв душевні переживання з українським забарвленням" [28]. Окрасою виконання кантати були солісти - Гордон Фінлі (тенор), Люба Козак (сопрано), Ярема Цісарук (бас-баритон) та піаніст Говард Ваткінс. А. Гнатишин почув виконання свого твору і на рідній землі під час святкування власного ювілею у Львові в жовтні 1990 р. Кантату виконали заслужена хорова капела України "Думка" та народна хорова капела студентів Львівського політехнічного інституту під орудою Миколи Кулика [29, с. 96].

Іван Франко мав щире співчуття і дружні почуття до співаків, по-справжньому відданих високому мистецтву і водночас свідомих своїх громадянських обов'язків. І насамперед, до Соломі Крушельницької та Олександра Мишуги - найвидатніших представників української вокальної культури того часу, артистів всесвітньої слави.

Видатна українська оперна та камерна співачка (лірико-драматичне сопрано) Соломія Крушельницька (1872 - 1952), значну частину свого життя провела за межами рідної України. Її світогляд формувалася певним чином під впливом Івана Франка, з яким вона підтримувала дружні стосунки. Великою творчою дружбою співачка була зв'язана з композиторами М. Лисенком, Д. Січинським, співаками О. Мишугою, М. Менцинським. А тому С. Крушельницька

була пристрасною пропагандисткою та блискучою інтрепретаторкою української музики, зокрема творів С. Людкевича, Д. Січинського, В. Барвінського, Н. Нижанківського й особливо М. Лисенка. У 20-х роках (1927) прославлена співачка двічі виступала перед українськими громадами у США та Канаді, де виконувала солоспіви на слова І. Франка.

Визначний український оперний співак (ліричний тенор), представник італійської школи бельканто Олександр Мишуга (1853- 1922) увійшов в історію українського музичного мистецтва і як один з найвиразніших інтерпретаторів народної пісні і романсу. Багато виступав у концертах, присвячених ювілеям Т. Шевченка, І. Франка. Його єднала щира дружба з поетом, завдяки його матеріальній підтримці світ вперше в 1896 р. побачила збірка "Зів'яле листя" [30, с. 72].

Видатний українсько-шведський оперний та концертно-камерний співак (драматичний тенор) і педагог Модест Менцинський (1875- 1935) в історію української музичної культури увійшов і як незрівняний камерний співак, блискучий інтерпретатор українських народних пісень і творів М. Лисенка. Серед останніх, окрім творів на слова Т. Шевченка є і твір "Розвійтеся з вітром..." на слова І. Франка. С. Людкевич вважав, що драматичний голос співака, його німецька вокальна школа найбільше підходила до виконання творів М. Лисенка [31, с. 45]. Чудово, за висловом М. Колесси " з винятковим пієтетом" [32, с. 37], виконував співак також твори галицьких композиторів, зокрема, "Як почувеш вночі" Д. Січинського, а С. Людкевича схвилювало виконання іншого романсу Д. Січинського- "Розжалобилася душа моя" (на сл. І. Франка), який виконувався співаком "з особливою виразністю" [33, с. 46]. Цікавим є той факт, що в останній свій приїзд із Швеції до Львова та Коломиї у 1928 р. М. Менцинський співав у супроводі Василя Барвінського романси Д. Січинського "Із сліз моїх, любко, постало багато квіток" (Гейне - І. Франко) і "Як почувеш вночі" [34, с. 46]. В останньому чулося багато безмежного розпачу, туги, глибокого болю. Цей солоспів співак записав в 1910 р. у Стокгольмі на платівку [35, с. 240]. Любов співака до Вітчизни і повага до світочів українського слова проявлялися і в тому, що він і у Кельні, і у Стокгольмі неодмінно оздоблював свій робочий кабінет в українському стилі. А поряд з портретом Тараса Шевченка були портрети І. Франка, М. Шашкевича та Миколи Лисенка [36, с. 28].

До Франкового ювілею в 1936 р. Нестором Нижанківським для українського оперного і концертно-камерного співака Михайла Голинського (1890-1973, драматичний тенор) був написаний солоспів "Поклін тобі, зів'яла квітко", а Антіном Рудницьким Пролог з "Мойсея", які вперше ним були виконані, і цілком закономірно можна вважати, що прославлений співак, емігрувавши до Канади і там виконував ці твори. З цієї ж нагоди для відомої оперно-камерної співачки Марії Сокіл (н. 1902) Василь Барвінський на замовлення Ювілейного комітету написав два романси у супроводі оркестру "Ноктюрн" і "Сонет", які нею тоді ж були виконані. Виїхавши до США та продовжуючи співочу кар'єру, вокалістка виконувала їх для українського слухача.

У репертуарі багатьох українських концертних співаків діаспори були солоспіви на слова І. Франка. Так, Анатоль Валюх (н. 1930, баритон у США) неперевершено виконував твір А. Кос-Анатольського "Ой ти дівчино, з горіха зерня"; українсько-американський оперний та концертно-камерний співак Ігор Зайферт (1909 -1972, тенор) на американських фірмах записав на грамплатівки ряд романсів М. Лисенка ("Безмежне поле"), Д. Січинського ("Із сліз моїх", "Як почувеш вночі"); українська та словацька оперна та концертна співачка (меццо-сопрано), солістка Братиславської опери в Чехословаччині Анда Остапчук (1896-1949) була блискучою інтрепретаторкою українського романсу, як концертна співачка брала участь у численних ювілейних вечорах пам'яті І. Франка; український оперний і концертно-камерний співак у Канаді Йосип Гошуляк (н. 1922, бас) брав участь у ювілейних Франкових концертах, в репертуарі мав солоспіви М. Лисенка ("Безмежне поле", записана на платівку в 1967 р.), Д. Січинського ("Як почувеш вночі") [37]. Україно-американський концертно-камерний і оперний співак Василь Мельничин (1922 - 1992, тенор) на концерті у Відні (1958) поряд з іншими творами виконував солоспів "Як почувеш вночі" Д. Січинського [38]. Українсько - американська оперна і концертно-камерна співачка (меццо-сопрано) Галина Андреадіс (н. 1932) в найбільшому оперному театрі Південної Америки "Кольон" в Буенос-Айресі (Аргентина, де вона в цей час була солісткою) в 1978 р. на концерті, присвяченому М. Лисенку, виконала романс "Розвійтеся з вітром" Я. Степового у супроводі симфонічного оркестру, який разом з іншими творами та виконавцями був записаний на платівку [39, с. 181-183].

Таким чином, можна стверджувати, що в українському музикознавстві зарубіжжя дослідження музичної франкіани є фрагментарними, розрізненими, не систематизованими. Оглядаючи творчість композиторів західної діаспори, пов'язану з іменем Івана Франка, можемо зробити висновок, що вона різноманітна за жанрами, основним з яких є вокально-хоровий, як найбільш доступний широкому колу виконавців та слухачів. Казка І. Франка "Лис Микита" стала основою для створення дитячих опер, жанру, започаткованого М. Лисенком. Вокально-хорове виконавство зарубіжжя представлене широко відомими іменами та колективами. Популяризацією музичних творів на слова Каменяра та вшануванням його пам'яті займаються різноманітні культурно-освітні та інші організації. Відзначення 150-річного ювілею Івана Франка стимулюватиме як нові дослідження, так і створення нових музичних творів на слова поета.

1. *Загайкевич М.* Іван Франко і українська музика. - К., 1958; *Загайкевич М.* Музичний світ великого Каменяра. - К.: Муз. Україна, 1986.

2. *С. Людкевич.* І. Франко як знавець українського мелодійного фольклору; Іван Франко і музика // *Людкевич С.* Дослідження, статті, рецензії, виступи. Т. 1. Упор., ред., вст. стаття і примітки *З. Штундер.* - Львів: "Дивосвіт", 1999. - С. 270-272; 273- 276; *Витвицький В.* Взаємини М. Лисенка з І. Франком. - Краків-Львів, 1942. - 39 с., передрук *Витвицький В.* Взаємини Миколи Лисенка з Іваном Франком // *Записки Наукового Товариства ім. Т. Шевченка: праці музикознавчої комісії.* - Т. ССХLVIІ / Ред. О. Купчинський. - Львів, 2004. - С. 309-345; *Якуб'як Я.* Іван Франко і Станіслав Людкевич // *Музика Галичини.* - Т. VI. - Наукові збірки ЛДМА ім. М. Лисенка. - Вип. 5. - Львів, 2001. - С. 123-132; *Ясиновський Ю.* Методологічне значення наукової спадщини Івана Франка для історії української музики // *Іван Франко і світова культура.* - Кн. 2. - Київ, 1990. - С. 86-88; *Черепанин М.* Музичні святкування на честь І. Франка в Галичині // *Іван Франко і національне та духовне відродження України: 36. наук. статей / Упор. С. Возняк, В. Матвіїшин, В. Полек.* - Івано-Франківськ, 1997. - С. 95-99.

3. *Рудницький А.* Українська музика: Історико-критичний огляд. - Мюнхен: Дніпрова хви-

ля, 1963. - 406 с.; *Рудницький А.* Франко в музиці; Франко і музика // *Рудницький А.* Про музику і музик. - Нью-Йорк-Париж-Сідней-Торонто, 1980. - С. 134-138; 139-145.

4. *Витвицький В.* Музикознавчі праці. Публіцистика / Упор. Л. Лехник. - Львів, 2003. - 400 с.

5. Від Бистриці до Темзи: Спогади, документи, публікації, листи [Володимира Луціва]. - Львів: Дивоцвіт, 1999. - 608 с.

6. *Витвицький В.* Михайло Гайворонський: Життя і творчість. - Нью-Йорк, 1954. - 207 с. В Україні перевидання 2001.

7. *Федорів Мирон.* Враження з переслуханої касетки і рефлексії // *Свобода.* - 11 травня 1991.

8. *Залеський О.* Три пісні до слів Івана Франка для одного голосу з фортепіаном. - Баффало (США): Українське музичне видавництво (ч. 13), 1966. - 8 с.

9. *Залеський О.* "Сонет" Іван Франко для молодечого голосу... - Баффало (США): Українське музичне видавництво (ч. 23), 1975. - 12 с.

10. *Залеський О.* "Полудне". Іван Франко. Для мішаного хору, барит. соля і фортепіана. - Баффало (США): Українське музичне видавництво (ч. 21), 1966. - 12 с.

11. В молитві і пісні з Остапом Пицком / Упоряд. Мирослава Пінковська. - К.: "BONA MENTE", 2005. - 191 с.

12. *Соневицький І.* Солоспіві для голосу в супроводі фортепіано. - К.: Муз. Україна, 1993. - 158 с.

13. *Там же.*

14. *Павлишин С.* Ігор Соневицький. - Львів: БаК, 2005. - 120 с.

15. *Полтава Л.* Українська дитяча опера і оперета // *Альманах Українського Народного Союзу.* - Джерзі Сіті-Нью-Йорк: В-во "Свобода", 1971. - С. 119-131.

16. *Сапрун С., Сапрун С.* (мол.). Крихти / Ред. упор. І. Довгалюк. - Львів: ТеРус, 1999. - 68 с.

17. *Кавка М.* Театральне життя в Реґенсбурзі 1946-1947 рр. // *Реґенсбург: Статті- спогади- документи: До історії Української еміграції в Німеччині після другої світової війни / Ред. О. Кушній.* - Нью-Йорк-Париж- Сідней-Торонто, 1985. - С. 480-484.

18. *Там же.*

19. Від Бистриці до Темзи: Спогади, документи, публікації, листи [Володимира Луціва]. - Львів: Дивоцвіт, 1999. - 608 с.

20. *Дитиняк М.* Хор " Дніпро" в Едмонтоні / *Західноканадський збірник.* Ч. III. Упоряд. Я.

Славутич.- Едмонтон- канадське НТШ, 1998. - С. 141- 155.

21. *Кравчук П.* Пісня і музика- його життя. (Розповідь про митця Дем'яна Вихристого).- Торонто (Канада): Вид. Т-во "Кобзар", 1973.

22. *Там же.*

23. *Там же.*

24. *Дитиняк М.* Хор " Дніпро" в Едмонтоні // Західноканадський збірник. Ч. III. Упоряд. Я. Славутич.- Едмонтон- канадське НТШ, 1998. - С. 141- 155.

25. Від Бистриці до Темзи: Спогади, документи, публікації, листи [Володимира Луціва].- Львів: Дивоцвіт, 1999.- 608 с

26. Від Бистриці до Темзи: Спогади, документи, публікації, листи [Володимира Луціва].- Львів: Дивоцвіт, 1999.- 608 с

27. *Позняк Ю.* Незабутні святкування у Детройті; В Детройті відбулася прем'єра кантати А. Гнатишина "Рука Івана Дамаскіна"// Нова зоря.- 3 грудня 1989.

28. *Мирон М.* Федорів. Враження з переслуханої касетки і рефлексії// Свобода.- 1991.- 11 травн.

29. *Гнатишин Андрій.* Диригент і композитор. Матеріали до біографії / Ред Т. Динник.- Відень, 1994.- 226 с

30. *Мишуга Л.* Олександр Мишуга, як я його бачу// Мишуга Олександр. Спогади. Матеріали. Статті /Упор., підг. текстів, вст. стаття та прим. М. Головащенко.- К.: Муз. Україна, 1971.- С. 45 - 82.

31. *Людкевич С.* Йому належить одне з перших місць// Менцинський Модест: Спогади. Матеріали. Листування / Авт.- упоряд. М. Головащенко.-К.: Рада, 1995. - С. 44-46.

32. *Колесса М.* Він вписав світлу сторінку в наш музичний літопис // Менцинський Модест: Спогади. Матеріали. Листування / Авт.- упоряд. М. Головащенко.- К.: Рада, 1995.- С.33-38

33. *Людкевич С.* Йому належить одне з перших місць // Менцинський Модест: Спогади. Матеріали. Листування / Авт.- упоряд. М. Головащенко.-К.: Рада, 1995. - С. 44-46.

34. *Там же.*

35. *Савицький Р.-син.* Дискографія Модеста Менцинського // Менцинський Модест: Спогади. Матеріали. Листування/ Авт.- упоряд. М. Головащенко.- К.: Рада, 1995.- С. 240-243.

36. *Головащенко М.* Незгасна зоря вокального Олімпу//Менцинський Модест: Спогади. Матеріали. Листування/ Авт.- упоряд. М. Головащенко.- К.: Рада, 1995.- С. 5-31.

37. Пісні, думи та романси з репертуару Йосипа Гошуляка / Упор. Й. Гошуляк.- Тернопіль: Джура,- 1999.- 236 с.

38. *Гнатишин А.* Концерт Василя Мельничина у Відні// Свобода.- 1958.- 14 березня.

39. *Гнатишин Андрій.* Диригент і композитор. Матеріали до біографії / Ред Т.Динник.- Відень, 1994.